

Nr 35.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt; given Stockholms slott den 22 november 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen antaga bilagda förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

Förslag

till

lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt.

Häri genom förordnas som följer:

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken rätt att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver de belopp, som finnas angivna i 6 § av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 (nr 27), sådant nämnda lagrum lyder enligt lag den 25 maj 1915 (nr 134); åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, samt gäller till dess ny riksdag sammanträder.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 november
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anförde:

Jag anhåller att få anmäla en från herrar fullmäktige i riksbanken inkommen skrivelse rörande frågan om riksbankens sedelutgivningsrätt. Innan jag ingår på skrivelsens innehåll, torde jag få redogöra för hittills gällande bestämmelser i ämnet.

De bestämmelser rörande omfattningen av riksbankens sedelutgivningsrätt, vilka voro gällande vid krigsutbrottet 1914, äro att återfinna i 6, 7 och 8 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 sådana dessa paragrafer lydde enligt lag den 4 juni 1913.

I 6 § stadgades sålunda, att riksbanken ägde utgiva sedlar till det belopp, som motsvarades av dubbla summan av riksbankens me-

talliska kassa, så beräknad som i 8 § sades, samt därutöver till ett belopp av etthundratjugufem miljoner kronor. I 7 § föreskrevs, att riksbankens utelöpande sedlar skulle till den del de överstego bankens metalliska kassa motsvaras av vissa närmare angivna tillgångar. Slutligen meddelades, såsom redan blivit antytt, i 8 § föreskrift om huru bankens metalliska kassa skulle beräknas.

Genom proposition den 21 augusti 1914, nr 273, förelade Kungl. Maj:t 1914 års senare riksdag förslag till lag om ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank. Enligt detta förslag skulle, såvitt nu är i fråga, till 6 § läggas ett nytt stycke av följande lydelse:

»Om sådant till följd av krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen och riksdagen samfällt eller, om riksdagen ej är samlad, Konungen efter framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjugufem miljoner kronor; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.»

Till grund för berörda förslag låg en av fullmäktige i riksbanken i ärendet gjord framställning, däri fullmäktige — under erinran att riksbankens sedelreserv hastigt gått ned vid tiden för krigsutbrottet — framhöllo, hurusom det för en snabb avveckling av den dåvarande krisen med minsta möjliga svårigheter och förluster vore nödvändigt, att riksbankens sedelutgivningsförmåga ägde sådan elasticitet, att alla berättigade anspråk, som från bank- och affärsvärlden ställdes på riksbanken, kunde tillfredsställas.

Riksdagen gjorde för sin del sådan ändring i det riksdagen förelagda förslaget, att Konungens rätt att på framställning av fullmäktige i riksbanken besluta om ökad sedelutgivning skulle gälla allenast till den 15 januari 1915.

Den 31 augusti 1914 utfärdades därefter i överensstämmelse med riksdagens beslut lag angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 (nr 176).

Under våren 1915 inkommo emellertid fullmäktige i riksbanken med framställning därom, att de före den 15 januari 1915 gällande bestämmelserna, som möjliggjorde en tillfällig utvidgning av sedelutgivningsrätten, måtte återinföras att gälla för tiden från avslutandet

av det då pågående riksmötet och till nästa riksdags början. Till stöd härför anförde fullmäktige, bland annat:

Ehuru den extra sedelutgivningsrätt av intill etthundratjugufem miljoner kronor, som under angivna förutsättningar medgivits riksbanken enligt sista stycket i 6 § av riksbankslagen, ännu icke kommit till användning och ehuru fullmäktige hölle före, att samma sedelutgivningsrätt sannolikt icke heller under den närmaste tiden skulle behöva anlitas, så vida icke oförsedda händelser mellankomme, ansåge fullmäktige dock, att försiktigheten bjöde, att möjligheten att begagna ifrågavarande extra sedelutgivningsrätt hölles öppen, så länge dåvarande ovissa och oberäkneliga förhållanden rådde, och oberoende av om riksdagen vore samlad eller icke. De skäl, som i fullmäktiges förra skrivelse anförts för införande av den ökade sedelutgivningsrätten, talade enligt deras förmenande med oförminskad styrka för samma sedelutgivningsrätts bibehållande även under tiden efter det den samlade riksdagen åtskilts.

Inom finansdepartementet utarbetades i anledning härav vissa författningsförslag, enligt vilka, såvitt nu är i fråga, skulle

dels till 6 § i lagen för Sveriges riksbank läggas ett stycke av följande lydelse:

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen och riksdagen samfällt medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjugufem miljoner kronor; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

dels ock utfärdas en särskild lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt; varande detta lagförslag av följande lydelse:

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver de belopp, som finnas angivna i 6 § första stycket av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

Denna lag träder i kraft från och med dagen efter den, då nu församlade riksdag avslutats, och gäller till dess ny riksdag sammanträder.

Dessa författningsförslag förelades genom proposition den 30 april 1915, nr 191, 1915 års riksdag, som godkände förslagen i nu ifrågasvarande delar.

Författningar i ämnet i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdades den 25 maj 1915 (nr 134 och 136).

Den 15 maj 1918 inkommo fullmäktige i riksbanken till finansdepartementet med en skrivelse, däri de hemställde om medgivande att begagna den i 6 § 2 stycket av lagen för Sveriges riksbank omförmälda extra sedelutgivningsrätt.

I anslutning härtill anförde fullmäktige vidare:

*Fullmäktige anse emellertid, att försiktigheten bjuder, att man icke stannar härvid.

När fullmäktige kort tid efter krigets utbrott i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t av den 18 augusti 1914 gjorde framställning om avlåtande av proposition till riksdagen med förslag till sådant tillägg till § 6 av lagen för Sveriges riksbank, att sedelutgivningsrätten utöver den förut medgivna, skulle kunna under vissa förutsättningar ökas med etthundratjugufem miljoner kronor, förklarade sig fullmäktige anse en sådan ökning vara under alla förhållanden tillräcklig.

Då detta skrevs, kunde man icke förutse, att förhållandena skulle utveckla sig på sätt, som sedan dess skett. Riksbankens sedelcirkulation uppgick då till 277 miljoner kronor, sedelreserven till 53 miljoner kronor. Enligt senast föreliggande veckorapport av den 11 innevarande månad uppgick sedelcirkulationen till 606 miljoner kronor och sedelreserven till 47 miljoner kronor. Som bekant hade sedelreserven den 16 mars innevarande år nedgått ända till 5 miljoner kronor. Inför dessa siffror och med hänsyn till de stora anspråk, som under den närmaste tiden kunna väntas ställas på riksbanken, särskilt i sammanhang med tillgodoseendet av statens stora penningbehov, anse fullmäktige den möjligheten icke utesluten, att riksbankens sedelutgivningsrätt, även om riksbanken nu medgives begagna ovan omförmälda i § 6 av riksbankslagen förutsatta extra ordinära sedelutgivningsrätt av etthundratjugufem miljoner kronor, ändock kan komma att visa sig otillräcklig. Fullmäktige kunna i så fall bliva ställda inför nödvändigheten att, till förekommande av att gränsen för den lagligen fastställda sedelutgivningsrätten överskrides, vidtaga en åtstramning av utlåningen, varigenom svåra rubbningar av landets finansiella förhållanden kunde bliva följden. Uppkomsten av en dylik situation måste, så vitt möjligt, förebyggas. Lämpligaste utvägen till vinnande av detta mål synes fullmäktige vara, att genom en tillfällig lag förordnas, att Konungen må på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret under tiden till den 15 januari 1919 kunna medgiva riksbanken rätt att utgiva ytterligare etthundratjugufem miljoner kronor sedlar.»

I anledning av vad fullmäktige sålunda anfört beslöt Kungl. Maj:t, efter hemställan av mig, enligt en den 21 maj 1918 dagtecknad proposition, nr 450, föreslå årets lagtima riksdag *dels* antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva

riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt, dels ock medgiva, att riksbanken finge begagna den i 6 § 2 stycket av lagen för Sveriges riksbank omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 125,000,000 kronor.

Enligt riksdagens skrivelse den 14 juni 1918, nr 409, blev nämnda proposition i huvudsakliga delar bifallen av riksdagen.

I överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 20 juni 1918 lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt (nr 479); varande nämnda lag av följande lydelse:

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken rätt att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver de belopp, som finnas angivna i 6 § av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, sådant nämnda lagrum lyder enligt lag den 25 maj 1915; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, samt gäller till dess ny riksdag sammanträder.

Uti skrivelse den 21 i denna månad hava fullmäktige i riksbanken *Fullmäktige i riksbanken.* anfört:

»Lagen den 20 juni 1918 skulle gälla till dess ny riksdag komme att sammanträda och har alltså upphört att hava giltighet vid början av nu samlade urtima riksdag.

Då de skäl, som på sin tid nödgade fullmäktige i riksbanken att hos Eders Kungl. Maj:t hemställa om proposition till riksdagen med förslag till ifrågavarande lag — vilka skäl finnas angivna i fullmäktiges skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 14 maj 1918 — fortfarande äro i oförminskad grad gällande, tillåta sig fullmäktige härmed anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i proposition till den urtima riksdagen framlägga förslag till lag med samma medgivande, som lämnades genom lagen den 20 juni 1918.»

Uti ett denna dag inkommet utlåtande hava fullmäktige i riksgäldskontoret förklarar sig ej hava något att erinra mot berörda framställning. *Fullmäktige i riksgäldskontoret.*

Då jag den 21 maj 1918 för Eders Kungl. Maj:t anmälde det för årets lagtima riksdag framlagda, här ovan berörda lagförslaget i ämnet, anförde jag, bland annat, följande: *Departementschefen.*

Sveriges riksbank vore landets centralbank, vilken hade att svara för ständig tillgång till nödiga betalningsmedel liksom för att önskvärd stabilitet i penningvärdet i görligaste mån upprätthölles. Riksbankens sedelreserv vore den källa, ur vilken ökade behov av omsättningsmedel främst skulle tillgodoses. Den finge icke utsina. På de allvarliga svårigheter, som skulle uppstå, därest sedelreserven bleve helt uttömd och kredit mot fullgod säkerhet ej av riksbanken vidare kunde lämnas, torde jag ej behöva närmare ingå. Därest icke tillvaron av en för näringslivets lojala behov ständigt tillgänglig sedelreserv kunde med andra medel betryggas, torde en ökad sedelutgivningsrätt vara obetingat nödvändig. Då herrar fullmäktige i riksbanken, såsom av den förut återgivna skrivelsen framginge, förklarar sig anse sådan utvidgad rätt vara av det dåvarande läget ofrånkomligt påkallad, borde statsmakterna, enligt min mening, bereda riksbanken det medel, som sålunda syntes erforderligt för att banken skulle kunna fylla sin uppgift och som riksbanksledningen helt visst ej komme att använda i större utsträckning än som befunnes oundgängligen nödigt.

Samma skäl, som föranledde framläggandet för årets lagtima riksdag av propositionen nr 450 i dess nu förevarande del, äro alltjämt för handen. Jag får alltså, under hänvisning till vad jag den 21 maj 1918 anförde i ämnet, tillstyrka den av fullmäktige i riksbanken gjorda framställningen.

Sedan departementschefen härefter uppläst ett inom departementet i överensstämmelse med ovannämnda lag av den 20 juni 1918 upprättat förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall medgiva riksbanken viss ökad sedelutgivningsrätt, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå den nu pågående urtima riksdagen att antaga ovannämnda förslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Bengt Arfwidson.